

Izabela Krasieńska*, Aleksandra Lubczyńska**

Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Akademii Świętokrzyskiej
Kielce

UDZIAŁ BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ AKADEMII ŚWIĘTOKRZYSKIEJ ORAZ WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ W KIELCACH W KSZTAŁTOWANIU TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ NA PRZYKŁADZIE TEMATYCZNYCH WYSTAW

[PARTICIPATION OF THE MAIN LIBRARY OF JAN KOCHANOWSKI UNIVERSITY
IN KIELCE AND VOIVODESHIP PUBLIC LIBRARY IN KIELCE IN SHAPING LOCAL
IDENTITY: THEMATIC EXHIBITIONS]

Abstrakt: Biblioteka Główna Akademii Świętokrzyskiej oraz Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach na przestrzeni kilkunastu lat zorganizowały szereg wystaw tematycznie związanych z regionem dorzecza Wisły, Nidy i Pilicy, a więc szeroko rozumianej Kielecczyny. Przedsięwzięcia te na stałe wpisały się w pejzaż kulturalny Kielc i regionu świętokrzyskiego. Ukazują bowiem jego historię oraz działalność wybitnych postaci z nim związanych. Za przykład niech posłużą wystawy: o życiu i działalności Aleksandra Patkowskiego, czołowego teoretyka i praktyka zarówno regionalizmu ogólnopolskiego jak i kieleckiego; ekspozycje poświęcone związkom z Kielecczyną wybitnych przedstawicieli literatury polskiej, np. Stefana Żeromskiego i Adolfa Dygasińskiego; wystawa na temat udziału Kielecczyny w powstaniu styczniowym. W artykule ukazano rolę, jaką wystawy tematyczne odgrywają w procesie upowszechniania wiedzy o regionie i kształtowania świadomości regionalnej zwiedzających je, głównie mieszkańców Kielecczyny (2003–2007).

BIBLIOTEKA – KIELCE – KULTURA – POLSKA – REGION ŚWIĘTOKRZYSKI – WYSTAWY

Abstract: The Main Library of Jan Kochanowski University in Kielce and Voivodeship Public Library in Kielce have organized several exhibitions thematically related to the region of the Vistula, Nida and Pilica rivers drainage-basin (widely perceived as Kielecczyna region). Such initiatives have become permanent elements of the cultural landscape of Kielce and the whole Świętokrzyski area. Various exhibitions have presented its history, e.g. the participation of this region in January Uprising, and the output of outstanding personages related to this region, e.g. Aleksander Patkowski – prominent theorist and socially active advocate of localism both on the scale of Poland and Kielce region or Stefan Żeromski and Adolf Dygasiński – eminent Polish writers closely connected with this region. The article presents the role of thematically oriented exhibitions in spreading knowledge about the region and shaping the regional consciousness of those who visit the exhibitions – mainly inhabitants of Kielce region (2003–2007).

ACADEMIC LIBRARY – CULTURE – EXHIBITIONS – KIELCE – ŚWIĘTOKRZYSKI REGION – POLAND

*

* *

---

* Dr IZABELA KRASIŃSKA, adiunkt w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Mgr bibliotekoznawstwa i informacji naukowo-technicznej (1996), dr nauk humanistycznych w zakresie historii (2003). Dwie najważniejsze publikacje: (2007) *Wydawnictwa rosyjskie w bibliotekach instytucji kulturalno-oświatowych w Królestwie Polskim w 2. połowie XIX i początkach XX wieku*; (2002) *Wystawy rolniczo-przemysłowe w guberni radomskiej w latach 1885–1913. W 90. rocznicę wystawy staszowskiej*. Adres elektr. Izabela.Krasinska@pu.kielce.pl

** Dr ALEKSANDRA LUBCZYŃSKA, adiunkt w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Mgr bibliotekoznawstwa i informacji naukowo-technicznej (1993), mgr filologii polskiej (1996), dr nauk humanistycznych w zakresie historii (2006). Dwa najważniejsze artykuły: (2001) *Biblioteka bernardynów radomskich w świetle inwentarza z 1865 roku*; (2001) *Akcja Zbierania Folkloru Muzycznego w regionie kieleckim w latach 1952–1953 w świetle materiałów Edwarda Szyliki*. Adres elektr.: Aleksandra.Sinczak@pu.kielce.pl

Wystawy towarzyszyły bibliotekom niemal od zawsze. Tak jest i obecnie. Ich przedmiotem były i są najczęściej własne zbiory biblioteki, zbiory instytucji i osób zaprzyjaźnionych, sławne osobistości związane z biblioteką lub z regionem, w którym ona funkcjonuje, a także inne wartościowe materiały, które uznają za godne zaprezentowania szerszej publiczności. W dobie komputeryzacji i internetu pojawił się też nowy rodzaj wystaw bibliotecznych – wystawy wirtualne.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest działalność wystawiennicza (a ściślej jeden aspekt) dwóch największych bibliotek w regionie kieleckim (świętokrzyskim – obszar między Wisłą i Pilicą), czyli Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej (dalej: WBP) i Biblioteki Głównej Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach – od 22.03.2008 r. Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach (dalej: BG AŚ), realizowane w latach 2000–2007. Wystawy zostały podzielone na kilka grup: do grupy pierwszej poświęcone związkom z Ziemią Kielecką wybitnych postaci literatury i kultury polskiej; do drugiej grupy ukazujące piękno Kielecczyzny utrwalone w malarstwie, na fotografiach i kartach pocztowych; do trzeciej grupy wystawy dotyczące szeroko pojętej historii regionu oraz jej wpływu na dzieje Polski. Siłą rzeczy więc nie chronologia, ale tematyka wystaw stała się elementem porządkującym ten tekst.

Literaci i artyści polscy i ich związki z Kielecczyzną

Opowiadanie kielczanom o Stefanie Żeromskim, przypomnienie jego twórczości i działalności społecznej, to jakby granie na najczulszej strunie. Żeromski bowiem to niemal „wizytówka” tego regionu, to postać, którą się szcycimy, z którą się w całość pełni utożsamiamy. Dlatego też wszystko, co dotyczy jego życia i pisarstwa jest interesujące i godne ciągłego przypomnienia. Temu najwybitniejszemu piewcy Świętokrzyskiej Krainy poświęcona była wystawa przypadająca w 75 rocznicę jego śmierci [Stec 2000, 15 s.]. Rocznica ta zbiegła się z rocznicą śmierci Władysława Reymonta i to obu pisarzom WBP poświęciła wystawowe wspomnienie. Z ogromnego dorobku pisarza na wystawie wyeksponowano tylko te dzieła, które ukazały się jeszcze za jego życia oraz te, których premiera odbyła się na łamach prasy. Zaprezentowano też niektóre omówienia zamieszczone w prasie, a także artykuły i zdjęcia oddające atmosferę żałoby po śmierci pisarza. Wystawę uzupełniała prezentacja ważniejszych monografii twórczości Żeromskiego i Reymonta. Dla kielczan zaś najważniejsze było przypomnienie tą wystawą faktu, że w 1924 r. nasz krajan, urodzony w małej wsi pod Kielcami – pretendował do Nagrody Nobla! Jest to fakt zaiste budujący nasze poczucie regionalnej dumy i regionalnej tożsamości!

Z okazji Roku Żeromskiego 2004–2005 WBP zorganizowała kolejną wystawę, na której zaprezentowano bogaty dorobek twórczy pisarza, ale w pewnym wyborze [Piotrowska 2005, 40 s.]. Głównym zamierzeniem organizatorów wystawy było bowiem pokazanie rzadkich i cennych wydań dzieł Żeromskiego. Znaczna część ekspozycji obejmowała ich pierwsze wydania. Na szczególną uwagę zasługiwały również wydania rzadkie, drukowane na wysokogatunkowym papierze, często w dużym formacie i w niskim nakładzie, bogato ilustrowane i zdobione, np. te pochodzące ze słynnej oficyny Jakuba Mortkowicza. Do najpiękniejszych należała *Puszcza Jodłowa* z 1926 r., ilustrowana drzeworytami Władysława Skoczylasa. Niektóre z zaprezentowanych egzemplarzy opatrzone były tzw. „markami ochronnymi”, w postaci quasi-ekslibrisów umieszczonych na karcie tytułowej. Obok marek pisarz nanosił kolejne numery dla całego nakładu danej książki i parafował je inicjałami. Był to swoisty sposób zabezpieczenia się przed niekontrolowanymi dodatkami. Ich projekty graficzne stworzyli m.in.: przyjaciel pisarza, artysta malarz i jednocześnie znany polityk Kazimierz Młodzianowski, rzeźbiarz i gra-

fik Włodzimierz Konieczny, związany z Kielcami grafik i drukarz Adam Póttawski oraz druga żona pisarza, Anna Zawadzka [Piotrowska 2006, s. 24–27].

Bezsprzeczne są również związki z Kielecczyną innego wielkiego pisarza polskiego, wybitnego naturalisty Adolfa Dygasińskiego, człowieka, który – jak napisał Zygmunt Szweykowski „W przedziwnie piękny sposób umiał godzić postawę przyrodnika z postawą poety” [Szweykowski 1938, s. 169]. Jego dorobek w dziedzinie literatury, pedagogiki oraz działalność przekładową przypominała kielczanom wystawa zorganizowana przez WBP w 165. rocznicę urodzin pisarza [Piotrowska 2004, 16 s.].

Ten wieczny wędrowiec – najczęściej bowiem pracował i zarabiał na życie korepetycjami w różnych miejscach kraju – nigdy nie zapomniał o swym nadnidziańskim pochodzeniu, czego dowodem było umieszczanie akcji utworów przede wszystkim na Kielecczyźnie. Pięknie to ilustruje zaprezentowana na wystawie mapka opracowana przez zięcia pisarza, Władysława Wolerta w 1936 r. na Wystawę Świętokrzyską. Kielecczyzna zresztą też pamięta o Dygasińskim – jego działalność literacką, publicystyczną i przekładową oraz recepcję jego dzieł przypominają chociażby takie właśnie wystawy; pamięć pisarza kultywuje Muzeum Regionalne w Pińczowie, które gromadzi i eksponuje pamiątki po pisarzu, związane z jego życiem i twórczością.

O ile związki Żeromskiego i Dygasińskiego z Ziemią Kielecką są powszechnie znane, o tyle sentyment, jakim darzył naszą „małą ojczyznę” Leopold Staff wymaga przypomnienia i samym kielczanom, i miłośnikom talentu poety w ogóle. Taki właśnie cel miała zorganizowana przez WBP wystawa [Piotrowska 2007, 59 s.] z okazji 50. rocznicy śmierci Staffa, przypadającej w 2007 r. Pokazano na niej dorobek literacki i przekładowy poety, opracowania na temat życia i twórczości, a nade wszystko przypomniano jego związki z Ziemią Świętokrzyską. Staff nie urodził się na Kielecczyźnie, a po raz pierwszy przybył w te strony w 1913 r. – do Rudy Malenieckiej, do swojego brata Franciszka – znanego ichtiologa, który prowadził tu stację ryboznawczą. Po raz drugi przybył na Kielecczyznę w tragicznym roku 1944, kiedy po powstaniu warszawskim wysiedlony został wraz z żoną z Warszawy. Wówczas schronienie otrzymał od proboszcza parafii w Wierzbniku koło Starachowic, Antoniego Boratyńskiego. Znajomość ta zaowocowała głęboką przyjaźnią, a kiedy ks. Boratyński otrzymał w 1953 r. probostwo w parafii św. Józefa w Skarżysku-Kamiennej – rokrocznie zapraszał tu Staffów na wakacje. Poeta nazywał to miejsce „Rekonwalescentopolem”. Skarżyska parafia dawała mu spokój i sprzyjała twórczości. Przyjeżdżał tu z żoną bardzo chętnie – lubił nie tylko tutejszy klimat, przyrodę (motyw wikliny), ale także ludzi. Cichy i zawsze skromny znajdował czas na wysłuchanie każdego, kto zawiązał do plebańskiego ogrodu. W Skarżysku poeta zmarł na atak serca w maju 1957 r. Pobytu w Skarżysku zaowocowały wierszami do zbioru pt. *Wiklina* (1954) i wydanych już po śmierci poety *Dziwięciu Muz* (1958).

Na wystawie pokazano także, jak dzisiejsze Skarżysko pamięta o Staffie – dawna Kolonia Robotnicza, którą poeta tak lubił spacerować, dziś nosi jego imię. Poeta ma też w Skarżysku swój pomnik, a nade wszystko – Ogólnopolski Konkurs Literacki swego imienia, jeden z najbardziej „obesłanych” konkursów literackich w kraju, gdyż prace nań napływają nawet od Polonii [Piotrowska 2007, s. 40–44].

Ziemia Kielecka w malarstwie i fotografii

Piękno krajobrazów Kielecczyzny było w omawianym okresie przedmiotem trzech wystaw. Pierwsza z nich dotyczyła urodzonego w Dwikozach pod Sandomierzem jednego z najwybitniejszych pisarzy współczesnych, dwukrotnego laureata prestiżowej Nagrody Literackiej Nike, Wiesława Myśliwskiego. Jemu Galeria Akademic-

ka BG AŚ zadedykowała wystawę „Krajobrazy Wiesława Myśliwskiego”. Wystawa towarzyszyła konferencji naukowej, zorganizowanej przez Kieleckie Towarzystwo Naukowe z okazji 75. urodzin pisarza oraz wręczenia mu doktoratu honoris causa Akademii Świętokrzyskiej. Na wystawie zaprezentowano fotografie z widokami współczesnego Sandomierza i jego okolic, miejsc tak bliskich sercu pisarza. Fotografie zaopatrzone w cytaty z powieści Myśliwskiego, odnoszące się do przedstawionych na nich obiektów. Cytaty te są dopełnieniem, czy raczej literackim poświadczeniem piękna Sandomierszczyzny, uchwyconego przez fotografującego, a zarazem potwierdzeniem emocjonalnego stosunku Myśliwskiego do opisywanej przez siebie krainy lat dziecińczych.

Dwie następne wystawy zaprezentowały Kielecczynę widzianą oczami artystów malarzy: Stanisława Praussa (1902–1963) oraz młodego malarza współczesnego, Jarosława Madeja.

Wystawą prac Praussa, wypożyczonych ze zbiorów Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie, WBP uczciła 105 rocznicę urodzin i 40. rocznicę śmierci artysty. Prauss znany jest z widoków starych Kielc i Chęcín, a przede wszystkim z pejzaży świętokrzyskiej wsi. Pejzaże te mają dziś wartość dokumentacyjną, bowiem artysta nigdy nie idealizował wizerunku wsi – zawsze malował taką, jaka była w rzeczywistości – z jej architekturą i postaciami mieszkańców (np. portrety chłopów, czy kobiet na jarmarku) na przełomie 19. i 20. w. Sama wystawa stała się więc doskonałą formą pokazania, jak niegdyś wyglądało życie na naszych wsiach, a także przypomnienia sylwetki malarza kieleckiego, który, szlifując swój talent w akademiach sztuk pięknych Krakowa i Warszawy, w swojej twórczości wierny pozostał Kielecczyźnie.

Jarosław Madej, choć nie jest związany z Kielcami miejscem urodzenia, to jednak – z wyboru – jest na stałe obecny w krajobrazie kulturalnym i artystycznym regionu. Tematem jego malarstwa są krajobrazy i fragmenty architektury Buska Zdroju, Chrobrza, Skarżyska-Kamiennej, Samborca koło Sandomierza, Skotnik, Pińczowa i malowniczej wsi Czarkowy nad Nidą. Wystawa więc nie tylko pokazała piękno krajobrazów kieleckich, ale także przybliżyła sylwetkę malarza, emocjonalnie bardzo związanego z miejscami, które stały się treścią jego twórczości [Laprus 2003, 24 s.].

Przy twórczości artystycznej warto wspomnieć o jeszcze jednej wystawie w WBP, zorganizowanej w ramach upowszechniania wiedzy o twórczości artystów plastyków naszego regionu. Jej bohaterem był pochodzący spod Ćmielowa artysta rzeźbiarz Gustaw Hadyna, który w widoczny sposób opiera się na regionalnej tradycji kulturowej, nie stroniąc także od 20. wiecznych doświadczeń swojej „małej ojczyzny”. Wyrazem tego są m.in. rzeźbione popiersia Jana Kochanowskiego, Witolda Gombrowicza oraz eksponowane na wystawie brązowe medaliony z wizerunkami m.in. Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Witolda Gombrowicza i Jarosława Iwaszkiewicza. Przybyły na wernisaż kieleckiej wystawy artysta mówił o swojej twórczości, o jej inspiracjach i projektach na przyszłość. Licznie zgromadzonej młodzieży kieleckich szkół średnich spotkanie – i było to jednym z głównych celów wystawy – dało „materiał” do przemyśleń na temat wpływu pochodzenia, tradycji regionalnych na twórczość artystyczną [Dąbrowski 2006, s. 10].

Swoistym dopełnieniem wystaw ukazujących piękno Ziemi Kieleckiej były zorganizowane przez BG AŚ ekspozycje pocztówek: zabytkowych oraz współczesnych, przedstawiających miejscowości regionu – zarówno ich „widoki ogólne”, jak i poszczególne zabytki, fragmenty ulic, czasem nawet maleńkie zaułki oraz mniej ważne, ale malownicze obiekty architektoniczne i przyrodnicze. Nie mniej ciekawie prezentowały się pocztówki przedstawiające sceny z codziennego życia naszych miast i miasteczek schyłku 19. i do połowy 20. w. Ich twórcy uwiecznili bowiem klimat i koloryt, które już przeminęły, a miejsca całkowicie się zmieniły. Tylko więc zabytkowa, estetycznie wydana pocztówka ocala je od zapomnienia. Ważną wartość dokumentalną mają karty

związane z przebiegiem wojny 1914–1918. Wszystkie natomiast są zapisem pasji zawodowych fotografów oraz utalentowanych amatorów, opanowanych potrzebą ukazywania zabytków i uroków ziemi ojczystej [Helis 2001, 57 s.].

Na drugiej wystawie zaprezentowano pocztówki z lat 1945–2005 ze zbiorów znanego kieleckiego kolekcjonera Krzysztofa Lorka. Właśnie te nowsze, powojenne kartki, choć nie tak cenne dla kolekcjonerów, odbierane były przez oglądających bardzo emocjonalnie, gdyż przenosiły w czasy, które wiele osób doskonale jeszcze pamiętało. Dodatkową wartość miały pocztówki tuż powojenne, wydawane często w oparciu o przedwojenne klisze i przedstawiające obiekty, które podczas wojny uległy zniszczeniu. Wszystkie dokumentowały zmiany w urbanistyce i architekturze Kielc na przestrzeni ostatnich 60. lat. Zwiedzający wystawę podkreślali więc zasługi kolekcjonera, który „uratował kawałek historii Kielc”; starszych wyprawił w podróż sentymentalną, a młodzieży pokazał jak bardzo zmieniło się ich miasto. Sprzyjało temu umieszczanie obok siebie kart przedstawiających te same miejsca – dawniej i dziś. Wpisywane do książki odwiedzin refleksje można by więc zamknąć w jednym zdaniu: pocztówki uczą historii tak bliskiej, a czasem tak nieznannej. Wystawa pokazała zmieniające się niemal na oczach Kielce, ale była także przeglądem wydawców, fotografów i ewoluujących cech formalnych samej pocztówki [Szląpek 2005, 32 s.].

Z kulturalnym, społecznym i naukowym życiem Kielecczyny I poł. 20. w. związane są trzy znakomite postaci: Aleksander Patkowski, Edmund Massalski i Sylwester Kowalczewski. Im właśnie WBP poświęciła wystawę [Piotrowska 2005, 16 s.], na którą złożyły się materiały (książki, artykuły z czasopism, dokumenty życia społecznego, rękopisy, karty pocztowe, fotografie) pochodzące ze zbiorów własnych WBP oraz ze zbiorów Oddziału Literatury Muzeum Okręgowego w Sandomierzu.

Aleksander Patkowski był jednym z głównych teoretyków i praktyków międzywojennej myśli regionalistycznej i organizatorem pierwszego w Polsce Powszechnego Uniwersytetu Regionalnego im. S. Konarskiego w Sandomierzu. Pojmując regionalizm jako ruch społeczny o szczególnej misji szerzenia wszechstronnej wiedzy o kraju rodzinnym, uznawał go za nieoceniony w procesie pogłębiania świadomości narodowej, regionalnej i lokalnej.

Drugi wybitny regionalista i krajoznawca kielecki Edmund Massalski zasłynął jako niestrudzony badacz wartości przyrodniczych Ziemi Świętokrzyskiej. Na wystawie przypomniano także jego zasługi w dziedzinie muzealnictwa, od 1952 r. był bowiem dyrektorem Muzeum Świętokrzyskiego.

Trzecim regionalistą zaprezentowanym na wystawie był kielecki nauczyciel i społecznik Sylwester Kowalczewski. Wśród kielczan, także współczesnych znany jest przede wszystkim jako autor kilku edycji przewodników turystycznych i krajoznawczych po Górach Świętokrzyskich. Ciekawość zwiedzających wystawę wzbudziły także zasługi Kowalczewskiego dla rozwoju świętokrzyskiego przewodnictwa turystycznego. Jako pierwszy kielczanin uzyskał bowiem uprawnienia przewodnika terenowego po ukończeniu w 1931 r. warszawskiego kursu dla przewodników krajoznawczych, prowadzonego przez Aleksandra Janowskiego. Po wojnie aktywnie włączył się w działalność organizacyjną PTTK oraz w prace przy tworzeniu Świętokrzyskiego Parku Narodowego, rezerwatów i pomników przyrody.

Wystawa ta niektórym tylko przypominała, ale wielu wręcz uświadomiła, że teoretyczna i praktyczna myśl regionalna narodziła się nie gdzie indziej, a właśnie na Kielecczyźnie, w okresie 20. lecia międzywojennego. Tak więc wielkie idee, wielkie ruchy społeczne i kulturalne nie rodzą się tylko w wielkich miastach, w stolicach,

ale z powodzeniem ich kolebką może być np. prowincjonalna Sandomierszczyzna. I fakt ten należy mocno i na każdym kroku podkreślać.

Kielecczyzna – historia i współczesność

Przekształcenie w 2000 r. Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach w Akademię Świętokrzyską stało się doskonałą okazją do ukazania dziejów szkolnictwa wyższego w tym regionie. Przygotowana przez BG AŚ wystawa przypominała historię i dokonania założonego w 16. w. pierwszego w Polsce gimnazjum humanistycznego w Pińczowie [Helis 2000, 17 s.]. Cieszyło się ono popularnością wśród młodzieży różnowierczej nie tylko z okolic Pińczowa, ale nawet z Krakowa. Przypomniano także dorobek słynnej w całej Europie Akademii Rakowskiej, zwanej „sarmackimi Atenami”. Ta ariańska szkoła średnia, znana z wysokiego poziomu nauczania i tolerancji, przyciągała młodzież zarówno kalwińską, jak i katolicką. Uczęszczali do niej również cudzoziemcy. Nie mniej wysoki poziom nauczania reprezentowało sandomierskie Kolegium Gostomianum, czy powołana do życia w 1816 r. z inicjatywy Stanisława Staszica pierwsza polska wyższa uczelnia techniczna, czyli Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach. Wystawę przypomniano również tradycje kształcenia duchownych na Kielecczyźnie, czyli mających już wiekową historię seminariów duchownych w Kielcach i w Sandomierzu. Odwołano się także do tradycji regionalizmu polskiego i roli, jaką odegrał w nim Powszechny Uniwersytet Regionalny w Sandomierzu. Dzieje szkolnictwa dwudziestowiecznego na wystawie reprezentował działający w Kielcach w l. 1938–1939 Instytut Wyższej Kultury Religijnej, powstałe w 1937 r., a następnie działające w konspiracji Państwowe Pedagogium oraz wojenne tajne kursy uniwersyteckie w Kielcach, Jędrzejowie i Ostrowcu Świętokrzyskim. Wystawę wieńczyło niejako przypomnienie dyskusji, jaka toczyła się na łamach prasy: dlaczego po wojnie Kielce nie stały się miastem uniwersyteckim.

Dorobek, którego trwały ślady w dziedzinie oświaty i kultury pozostały do dzisiaj, przypomniane uczelnie zawdzięczały swoim wybitnym wykładowcom, prowadzonej przez nich działalności naukowej oraz kontaktom z uniwersytetami i uczonymi w kraju i za granicą.

Spośród wymienionych trzy uczelnie można określić jako pierwsze w swoim rodzaju w Polsce: pierwsze gimnazjum humanistyczne, pierwsza szkoła techniczna, pierwszy uniwersytet regionalny. To zaprawdę piękne karty w dziejach świętokrzyskiej, ale także polskiej nauki i kultury. Warto więc, aby świadomość tego miały jak najszersze kręgi naszej społeczności lokalnej.

Z okazji przypadającego w 2006 r. Milenium Świętokrzyskiego, WBP przygotowała dwie bardzo ciekawe wystawy, poświęcone benedyktynom i ich roli w kulturze narodu. Pierwsza [Piasecka 2006, 64 s.] prezentowała klasztorną księżnicę, na drugiej [Piotrowska 2006, 59 s.] zaprezentowano piśmiennictwo na temat Świętego Krzyża ze zbiorów najważniejszych bibliotek w regionie.

Nie trzeba w zasadzie przypominać roli, jaką Łysogórski klasztor pełnił na przestrzeni wieków w dziedzinie życia religijnego, kultury i języka. Klasztor bowiem to nie tylko dzieje monastycyzmu na Ziemi Kieleckiej. Swoją tysiącletnią historią wpisał się także w dzieje życia zakonnego i benedyktyńskiej myśli teologicznej Europy – od średniowiecza aż po 19. wiek. Z kręgu łysogórskiej działalności kaznodziejskiej wywodzą się Kazania świętokrzyskie, jeden z najstarszych zabytków polskiego piśmiennictwa; w klasztorze powstało lub było przechowywanych także wiele innych, cennych dzieł średniowiecznych.

Zaprezentowane na wystawie rękopisy i starodruki pochodziły ze zbiorów WBP, Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego oraz z Muzeum Narodowego w Kielcach. Na miejsce ekspozycji wybrano dawny Pałac Biskupów Krakowskich (dziś Muzeum Narodowe) i pokazano tu m.in. *Rocznik świętokrzyski nowy*, *Kodeks wilanowski* i *Kodeks benedyktyński klasztoru świętokrzyskiego* (wszystkie z 2 poł. 15. w.), służący mnichom do codziennej modlitwy *Brewiarz benedyktyński* (16. w.) oraz *Kronikę Długosza* (15/16. w.), przepisana bezpośrednio z autografu historyka. Ciekawy fragment ekspozycji stanowiły księgi z wytłoczonymi na ich oprawach – skórzanym lub pergaminowym – superekslibrisami biblioteki klasztornej, czyli krzyżem podwójnie kreślonym w otoku, a także księgi „ze śladami historii na kartach”, czyli z odręcznymi zapiskami osób, które z nich korzystały.

Zaprezentowano fragment zachowanych zbiorów biblioteki benedyktyńskiej z zachowaniem ich różnorodności – zarówno co do treści, jak i co do formy edytorskiej. Obie zaś zwiedzającym zapewne uświadomiły olbrzymią wartość zbiorów łysogórskich oraz rolę, jaką nasz, świętokrzyski klasztor odegrał w dziejach regionu, Polski i Europy.

W nocy z 22 na 23 stycznia 1863 r. wybuchło najdłuższe ze wszystkich polskich powstań. Walka toczyła się bez mała półtora roku, a Kielecczyzna odegrała wówczas znaczącą rolę. I to właśnie chcieli pokazać organizatorzy wystawy, zorganizowanej w 140 rocznicę wybuchu powstania. Zaprezentowano tu odnośne bibliografie, pamiętniki i wspomnienia, a przede wszystkim opracowania dotyczące walk powstańczych w poszczególnych miejscowościach Kielecczyzny: nie tylko najbardziej znanych bitew rozegranych w Opatowie, pod Małogoszczem, Chrobrzem i Grochowiskami, ale także działań powstańczych w okolicach Bliżyna, Bodzentyna, Buska-Zdroju, Chęcina, Daleszyc, Kielc, Końskich, Kunowa, Morawicy, Parszowa, Stopnicy, Wąchocka, Włoszczowy i Zagnańska. Okres powstania to zaiste piękna karta w dziejach naszego regionu.

Kulturalne oblicze współczesnych z kolei Kielc zaprezentowano na wystawie [Helis 2003, 23 s.] w Galerii Akademickiej BG AŚ. Na oblicze to składały się jednorazowe i cykliczne imprezy organizowane przez różne stowarzyszenia i instytucje, a także pojedyncze osoby. Oprócz imprez adresowanych do szerokiego ogółu odbiorców zaprezentowano również takie, które były skierowane tylko do nielicznych zainteresowanych. Zakres tematyczny imprez był bardzo zróżnicowany i obejmował m.in. spotkania z literaturą, teatrem i filmem, festiwale i konkursy muzyczne, wystawy artystów plastyków i artystów fotografików, imprezy folklorystyczne. Do przygotowania wystawy wykorzystano dokumenty życia społecznego ze zbiorów BG AŚ, WBP i Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach, które będąc zapisem „chwili bieżącej”, w dalszej perspektywie zapewne staną się dokumentem historycznym do dziejów naszego miasta i jego społeczeństwa.

Celem wystawy było nakreślenie panoramy kulturalnej Kielc i w pewnym sensie zareklamowanie poszczególnych imprez mieszkańcom miasta, nie do końca być może zorientowanych w jego ofercie kulturalnej – jak się okazuje całkiem bogatej i różnorodnej.

Szczupłość ram artykułu nie pozwoliła na omówienie innych wystaw regionalnych, realizowanych w obu bibliotekach, a których tematyka również w jakiś sposób przybliżyła społeczeństwu lokalnemu jego historię i tradycje. Mamy tu na myśli wystawy: „20 lat Kieleckiego Oddziału Związku Literatów Polskich (1984–2004)”, „Kielce. Historia i współczesność”, „Publikacje kieleckiego środowiska naukowego”, „Prasa samorządowa województwa świętokrzyskiego w zbiorach WBP”, „Katyń w zbiorach i wspomnieniach”, „Publikacje Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach. Wybór z lat 1990–2002”, „Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach. Z kart historii bibliotekarstwa publicznego” (wymienione były organizowane przez WBP), „Obraz Kielc w la-

tach 1918–1970. Dwie epoki w rozwoju miasta”, „Druki bibliofilskie oficyny wydawniczej Muzeum im. Przytkowskich w Jędrzejowie” (realizowane przez BG AŚ).

Omówione wystawy adresowane były do kieleckiego środowiska i kulturalnego i naukowego. Wysyłano więc zaproszenia do władz miasta i województwa, do placówek kultury, nauki i oświaty: bibliotek, muzeów, galerii, szkół, do towarzystw regionalnych i lokalnych. Wystawy cieszyły się dużą popularnością. Zwiedzano je nie tylko na wernisażach i przy okazji korzystania z biblioteki, ale też zainteresowani przychodzili specjalnie, zachęceni np. notatkami w lokalnej prasie.

Nasze miasto (i region) nie jest ani Krakowem, ani Warszawą, ani Poznaniem, czy Wrocławiem, gdzie życie kulturalne i naukowe przybiera rozmiary, o których my, kielczanie, możemy tylko marzyć. Dlatego tak ważne jest eksponowanie i przypominanie tego, co było i jest niepowtarzalne i charakterystyczne dla naszej historii i obecnego życia społecznego, kulturalnego i naukowego. Omówione tu tematyczne wystawy regionalne, organizowane przez WBP i BG AŚ w Kielcach, stanowią właśnie doskonałe przykłady propagowania wartości tkwiących w historii i kulturze regionu kieleckiego, a tym samym kształtowania tożsamości regionalnej wśród jego mieszkańców.

Wykorzystane źródła i opracowania

- Dąbrowski, A. (2006). Jubileuszowa wystawa. *Między Sesjami* nr 9, s. 10.
- Helis, K. oprac. (2000). Akademyckie tradycje regionu świętokrzyskiego. Katalog wystawy. Kielce: Biblioteka Główna Akademii Świętokrzyskiej, [17] s.
- Helis, K. oprac. (2003). Życie kulturalne w Kielcach na przełomie XX i XXI wieku w drukach ulotnych. Przegląd wydarzeń cyklicznych. Katalog wystawy. Kielce: Biblioteka Główna Akademii Świętokrzyskiej, 23 s.
- Helis, K.; E. Szlapek oprac. (2001). Zabytkowe pocztówki (1899–1953) w zbiorach Biblioteki Głównej Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Katalog wystawy. Kielce: Biblioteka Główna Akademii Świętokrzyskiej, 57 s.
- Laprus, D.; E. Szlapek oprac. (2003). Zapiski z podróży-Ziemia Kielecka. Katalog wystawy. Kielce: Biblioteka Główna Akademii Świętokrzyskiej, [24] s.
- Piasecka, B. oprac. (2006). Biblioteka klasztoru benedyktynów na Świętym Krzyżu. Katalog wystawy. Kielce: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, 64 s.
- Piotrowska, B. oprac. (2004). Adolf Dygasiński (1839–1902). W 165. rocznicę urodzin. Katalog wystawy. Kielce: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, 16 s.
- Piotrowska, B. oprac. (2005). Historyczne wydania dzieł Stefana Żeromskiego. Katalog wystawy. Kielce: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, 40 s.
- Piotrowska, B. (2006). Historyczne wydania dzieł Stefana Żeromskiego. Wystawa w Czytelni Czasopism Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach. Świętokrzyskie. Środowisko. Dziedzictwo Kulturowe. Edukacja Regionalna z. 4, s. 24–27.
- Piotrowska, B. oprac. (2007). Leopold Staff (1878–1957). W 50. rocznicę śmierci. Katalog wystawy. Kielce: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, 59 s.
- Piotrowska, B. oprac. (2005). Regionaliści: Aleksander Patkowski, Edmund Massalski, Sylwester Kowalczewski. Katalog wystawy. Kielce: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, 16 s.
- Piotrowska, B. oprac. (2006). Święty Krzyż w piśmiennictwie. Katalog wystawy. Kielce: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, 59 s.
- Piotrowska, B. (2007). Wystawa w 50. rocznicę śmierci Leopolda Staffa. (30 maja–30 września 2007). Świętokrz. Kwart. Lit. Nr 3–4, s. 40–44.

Stec, E. oprac. (2000). W siedemdziesiątą piątą rocznicę śmierci Władysława S. Reymonta i Stefana Żeromskiego. Katalog wystawy. Kielce: Wojewódzka Biblioteka Publiczna, 15 s.

Szląpek E.; J. Regulska oprac. (2005). 60 lat z historii kieleckiej pocztówki 1945–2005. Wystawa ze zbiorów Krzysztofa Lorka. Katalog wystawy. Kielce: Biblioteka Główna Akademii Świętokrzyskiej, 32 s.

Szweykowski, Z. (1938). Dramat Dygasińskiego. Warszawa: Gebethner i Wolff, 300 s.